

Nr 25

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring av 10 § sjömanslagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 250, vilken behandlats av andra lagutskottet, har fröken *Elmén m. fl.* hemställt, »att riksdagen måtte besluta att bestämmelse om fullgjord skolplikt införes i sjömanslagen och att lämpligt sjöfartsorgan åläggas tillse efterlevnaden av denna lagbestämmelse».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Över motionen har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver yttrande inhämtats från kungl. sjöfartsstyrelsen.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt *arbetarskyddslagen* den 3 januari 1949 får minderårig, varmed i lagen förstås den som icke fyllt aderton år, icke användas till arbete med mindre han *fyllt eller under kalenderåret fyller fjorton år* samt — där fråga ej är om arbete under ferietid — inhämtat *den för folkskolan bestämda lärokursen* eller däremot svarande kunskaper och färdigheter eller ock erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan (23 §).

Arbetarskyddslagen är ej tillämplig å arbete som är att hänföra till *skeppstjänst* (3 § c). Regler om minderårigas användande i sådan tjänst finns i *sjömanslagen* den 30 juni 1952.

I 10 § *sjömanslagen* stadgas, att i skeppstjänst ej må användas *ynghing under femton år* eller kvinna under aderton år. Beträffande dem som skall användas i eldartjänst eller i tjänst som kollämpare föreskrives en minimi-ålder av aderton år. Däremot saknas bestämmelser om att den som anställs i skeppstjänst skall ha inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen.

Beträffande *skolplikten i folkskolan* gäller enligt folkskolestadgan i hudsak följande. Skolåldern räknas fr. o. m. det år, under vilket barnet fyller sju år, t. o. m. det år, under vilket barnet fyller fjorton år (35 § 1 mom.), och omfattar normalt sju årsklasser. Emellertid äger skoldistrikt efter Kungl. Maj:ts medgivande anordna folkskola med fler obligatoriska års-

klasser än sju (1 § 5 mom.). Skolplikten i folkskola upphör dock alltid med utgången av det läsår, som utlöper under det kalenderår barnet fyller femton år (35 § 3 mom.). I de skoldistrikt, där *försöksskola (enhetsskola)* införts, är enligt kungl. brev den 30 juni 1955 ang. allmänna försöksskolebestämmelser skolplikten, i den mån skolöverstyrelsen så bestämt, nio år. Lärjunge äger dock under alla förhållanden avgå från skolan med utgången av det läsår, som utlöper under det kalenderår han fyller sexton år. — I proposition nr 93 till årets riksdag har Kungl. Maj:t begärt riksdagens be- myndigande att meddela bestämmelser om allmän skolplikt, innebärande bl. a. att denna skall upphöra senast med utgången av den årskurs, som slutar det kalenderår, då barnet fyller sexton år, dock att om skolplikten i folkskola omfattar endast sju årsklasser, skolplikten i denna del skall upphöra senast med utgången av vårterminen det kalenderår, då barnet fyller femton år. Propositionen har ännu ej slutbehandlats av riksdagen.

I fråga om *kontrollen över minderårigas användande i arbete* stadgas i *arbetarskyddslagen*, att minderårig icke må användas till arbete utan att till arbetsgivaren avlämnats *arbetsbok* för den minderårige (27 §). Arbets- bok skall innehålla uppgift om den minderåriges fullständiga namn, födelse- år och födelsedag samt, där fråga ej är om arbete under ferietid, intyg att han inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen eller däremot sva- rande kunskaper och färdigheter eller ock erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan (49 § arbetarskyddskungörelsen). I allmänhet utfärdas arbetsbok av skolmyndighet (50 § arbetarskyddskungörelsen).

Bestämmelser om *kontroll över att den som fullgör skeppstjänst uppfyl- ler i sjömanslagen föreskrivna villkor* finns i kungörelsen den 9 juni 1939 (nr 306) angående sjömanshusen i riket samt sjömäns på- och avmönstring. Vid *påmönstring* å svenskt fartyg om minst 20 registertons nettodräktighet skall sålunda såväl inom som utom riket iakttagas, att i lag eller annan för- fattning stadgade villkor beträffande bl. a. ålder för vinnande av anställ- ning å fartyg uppfyllts (35 §). Om å utländskt handelsfartyg, som avgår från svensk hamn, anställs eller finnes anställd svensk sjöman, skall på- mönstring av honom ske, därvid bl. a. skall iakttagas att, om han tillhör den egentliga besättningen, han är inskriven vid svenskt sjömanshus och för- sedd med sjöfartsbok (38 §). För inskrivning i sjömanshus och erhållande av sjöfartsbok erfordras bl. a. åldersbetyg samt, om vederbörande ej upp- nått myndig ålder, tillstånd av målsman (12 §). Sjömanslagens bestämmel- ser om minimiålder anses kunna bringas i tillämpning även med avseende å besättning på utländskt fartyg, som befinner sig på svenskt sjöterritorium (jfr John Alsén: Sjömanslagen, 1956, s. 17).

1946 års *sjömanskommitté*, som framlagt det förslag som legat till grund för sjömanslagen (SOU 1951:22), framhöll beträffande den i 10 § före- skrivna minimiåldern av femton år, att enligt gällande ordning svensk ungdom lämnar folkskolan först vid femton års ålder.

De före sjömanslagen gällande föreskrifterna om minimiålder, i den ly-

delse de senast hade, tillkom år 1938 i samband med antagandet av ny sjöarbetstidslag och Sveriges anslutning till två i Genève av Internationella arbetsorganisationen beslutade konventioner ang. arbetstid m. m. resp. minderårigs användande till sjöss. Sjömanslagens bestämmelser om minimiålder innebär en viss skärpning i förhållande till vad förut gällde.

Sjöfartsstyrelsens yttrande

Sjöfartsstyrelsen förklarar sig dela motionärernas uppfattning att skolplikten ej får eftersättas genom att skolpliktig yngling tar anställning till sjöss. Emellertid anser styrelsen ett absolut förbud häremot vara alltför vittgående samt fortsätter:

I icke ringa utsträckning förekommer nämligen, att ynglingar under skolfrierna taga anställning till sjöss för att vinna erfarenheter huruvida de trivs med sjömansyrket eller för att genom tjänstgöring under några sommarmånader erhålla för fortsatt utbildning vid sjöbefälsskola erforderlig sjöpraktik eller helt enkelt för att få en uppfriskande avkoppling från skolarbetet. Under förutsättning att sådan tjänstgöring sker under betryggande hälsokontroll kan sjöfartsstyrelsen icke finna en sådan möjlighet vara till skada.

Styrelsen avstyrker under åberopande av det anförda motionärernas förslag men förordar att 10 § sjömanslagen kompletteras med stadgande om att yngling under 18 år icke må användas i skeppstjänst under sådan tid att han därigenom eftersätter sin skolplikt. Erforderliga föreskrifter rörande kontrollen av efterlevnaden av sådan föreskrift anser styrelsen böra meddelas i kungörelsen angående sjömanshusen i riket samt sjömans på- och avmönstring m. m.

Utskottet

I föreliggande motion begäres att riksdagen måtte besluta om införande i sjömanslagen av bestämmelse att fullgjord skolplikt skall vara en förutsättning för att yngling skall få användas i skeppstjänst.

I anslutning härtill må framhållas att i 23 § arbetarskyddslagen stadgas bl. a., att minderårig, varmed i lagen förstås den som icke fyllt aderton år, icke får användas till arbete, med mindre han inhämtat den för folkskolan bestämda lärokursen eller däremot svarande kunskaper och färdigheter eller ock erhållit behörigt tillstånd att lämna folkskolan. Nämnda krav på fullgjord skolplikt gäller dock ej i fråga om arbete under ferietid. Arbetarskyddslagens bestämmelser är emellertid icke tillämpliga å arbete som är att hänföra till skeppstjänst. Regler om minderårigs användande i sådant arbete finns i sjömanslagen, i vars 10 § stadgas att yngling under femton år och kvinna under aderton år icke får användas i skeppstjänst. Däremot saknas bestämmelser om att vederbörande skall ha fullgjort sin skolplikt.

Enligt gällande regler om skolplikten i folkskolan upphör denna senast med det läsår som slutar under det kalenderår då barnet fyller femton år. På de platser där försöksskola (enhetsskola) införts, upphör skolplikten senast med det läsår som utgår under det kalenderår barnet fyller sexton år. I Kungl. Maj:ts proposition nr 93 till årets riksdag föreslås att skolplikten skall senast upphöra under det kalenderår barnet fyller sexton år, dock att i de skoldistrikt, där folkskolan omfattar allenast sju årsklasser, skolplikten i denna skall upphöra senast det kalenderår, då barnet fyller femton år.

Av det ovan anförda följer att en yngling har möjlighet undandra sig sin skolplikt genom att gå till sjöss. Liksom motionärerna anser utskottet detta mindre tillfredsställande. Såsom sjöfartsstyrelsen framhållit bör det dock vara tillåtet för dem som icke fullgjort sin skolplikt att under ferietid inneha anställning till sjöss. Utskottet anser därför att sjömanslagen bör kompletteras med ett stadgande att yngling icke får användas i skeppstjänst å sådan tid att han därigenom eftersätter sin skolplikt.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 250, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag att i sjömanslagen infördes stadgande om fullgjord skolplikt såsom villkor för fullgörande av skeppstjänst under annan tid än ferietid; samt

B. att motionen II: 250, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 april 1958

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, fru Carlqvist, fru Svenson, herrar Mannerskantz, Åkesson, Magnusson och Edström; samt

från andra kammaren: herr Jacobsson i Tobo, fru Ewerlöf, herrar Odhe, Carlsson i Bakeröd, Rimmerfors, Fredriksson*, fru Eriksson i Ängelholm och fru Svensson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.